

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תכ"א | פרשת תרומה | תש"פ | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

שמעתא אליבא דהלכתא

קרא המגילה בעיירות, האם מתחייב שוב כשיגיע לדרך

א. חובת קריאת המגילה בעיירות ורכיבים

מבואר במגילה (ב) שביום י"ד באדר קוראים את המגילה בעיירות גדולות. אמנם כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפי' אינן מוקפים עכשיו קורין בט"ו. וכן פסקו הטשו"ע (סי' תרפח).

ועיינו (טו) שכן עיר שהלך לדרך וכן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם. ואמרו בגמ' (שם) אמר רבא לא שנו אלא שעתידי לחזור בליל י"ד, אבל אין עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם. ופירש הרא"ש (פ"ב סי' א) דרבא קאי אכולה מתניי. וכמו שמועיל לבן כרך להיות כבן עיר כשעמד שם ליל י"ד וחלה עליו חובת קריאה, כמ"כ מועיל לבי"ע שהלך לדרך ועמד שם מקצת יום י"ד כיון שבזמן חיוב קריאת בני מקומו אינו עמהם נסתלקה מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני הכרך, ע"כ. דלא כרש"י (שם) שפירש דרבא קאי רק אבן כרך שהלך לעיר. וכן פסקו הטשו"ע (שם סי' ה).

ב. להתחייב בליל וט"ו

ואיתא בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) ר' בון בר חייה בעי בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן וכן כרך שעקר דירתו בליל י"ד נפטר מיכן ומיכן. ועיי' ברי"ק (שם ו. ד"ה גמ' אמר רבא) שכת' שכן כרך שהתחייב ב"ד וחזר לדרך חוזר וקורא בט"ו, וגדולה מזו אמרו בירושלמי בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן ובאן, ע"כ. וכן הוא ברשב"א (שם ד"ה ולענין) ובריטב"א (שם ד"ה וכן כרך).

אולם דעת התוס' (עיינו שם ד"ה ה) והוא ברשב"א ובריטב"א (שם) שנקטו שאין סברא שיחזור ויקרא פעם שנית עם בני הכרך שכבר נפטר, ע"כ. וכן יוצא מהפני משה (שם) שלומד שכונת הירושלמי בתמיה שבדאי אינו יכול לפטור עצמו יומיים. וכ"כ החזו"א (סי' קנב ס"ק ב ד"ה אפשה) שלתוס' כוונת הירושלמי בתמיה. ועיי' בפמ"ג המובא להלן אות ד'. ועיי' עוד במאירי (ד"ה בן כפר).

ולמעשה הפר"ח (סי' קה), הא"ר (סי' קה) והגר"א (שם על סעי' ה) הביאו דברי הירושלמי. וכן הרי"א (שלי"ג שם ו. אות ג) והרמ"ע באלפסי זוטא כ"י הובאו במחז"ב (אות ג) נקטו שכן עיר שעקר דירתו והלך לדרך ליל ט"ו חייב כאן ובאן. והגר"ח השלחן (שם אות ה) הביא דברי הרי"א ודעימיה ושוב הביא מהר"ן שמבואר דבן כרך שהלך לעיר ואח"כ חזר בט"ו דקורא כאן ובאן, אבל בן עיר שהלך לדרך ליל ט"ו נראה דכיון שקרא בעירו ב"ד אינו חוזר וקורא בט"ו וכ"כ שהלך לעיר ואח"כ חזר בט"ו דקורא כאן ובאן, אבל בן עיר שהלך ועיי' בבה"ל (שם) שהביא לדינא שמתחייב כאן ובאן. וכן דעת החזו"א (שם). אולם האור לציון (ח"א סי' מה) פסק שאם יצא כבר יד"ח ב"ד אינו מתחייב שוב בקריאתה, כי הבהלי חולק על הירושלמי, א"י הירושלמי מייירי במי שעקר דירתו, היינו שעובר לגור בכרך באופן קבוע, ע"כ. ועיי' ברי"ק (ח"ד פנייה אות י) דסו"ל שלמעשה מספק יקרא בלא ברכה. וכן הוא בחזו"א (שם ססי"ק ו ד"ה בי"ע שנכנס)

אח"כ הוא בן כרך שחזר לכרכו (ועיינו שם שאף ביוצא דבר) עקר דירתו לגמרי יקרא בלא ברכה. והמנח"ש (ח"א סי' כג) הוכיח מהפמ"ג דאין אלא עקר ביתו אלא ליום ט"ו חייב. וכן משמע מסתימת הבה"ל. והכה"ח (אות כט) נקט שלא לברך בכה"ג כי כל שקרא ב"ד להירושלמי דלהלן נפטר (אולם יעויין להלן שמבואר בשם הפמ"ג והחזו"א דלא כהבנתו בירושלמי). וכן דעת הגריש"א זצ"ל (שבת יצחק פורים עמ' כז-כח) דיש לקרא בלא ברכה. ולפי"ז יש להחמיר שלא יוציא רבים יד"ח.

ג. להיפטר בליל וט"ו

ומבואר עוד בירושלמי הנ"ל שכן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בט"ו הרי זה פטור ממצות פורים כאן ובאן. והראשונים לא הביאו חלק זה של הירושלמי. אבל המחז"ב הובא בכה"ח פסק כהירושלמי. וכן דעת החזו"א (שם). ובמנע"ז (ח"ב סי' קפד אות ג) יצא לחדש דבכה"ג בעיני עקירת דירה לגמרי. ודעת הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש רפמייה) שמ"מ אין ראוי לעשות כן כי מפקיע עצמו מהמצוה.

ד. בן כרך שקרא בליל

אל דצ"ע על דברי הפוסקים דס"ל דמתחייבים כאן ובאן מהא דאיתא בירושלמי (מגילה פ"א ה"א ופ"ב ה"ג) ושקלים פ"א ה"א) גופא אמר ר' חלבו רב חונה בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהיא זמן קריאתה. והוא בתוס' (נפמות יד. ד"ה כז). ולפי"ז אם כבר קרא ב"ד תו מפטר מלקרא בט"ו. והפמ"ג (שם מ"ז ססי"ק ה) עמד בזה וכתב דאין זה סותר, כי בן כרך שקרא ב"ד יצא, היינו שאיננו שקרא כן, אבל כאן זה קרא בהיותו בן עיר ואח"כ נעשה בן כרך כו', ולפי"ז אין ללמוד ממנו מש"כ הרי"ן ודעימיה דבן כרך שחזר למקומו, ומ"מ אף דינא דהרי"ן יש לחלק בינו לבין אף דהכל יוצאין ב"ד, ע"כ.

והחזו"א (שם) כתי' דבן כרך שקרא במזיד ב"ד כיון דאסרנין ליה למקרי ב"ד אף עבר וקרא אפטר דיצא, כי לא נעקרה בזה זמן כרכים כיון דעביד איסורא, אבל בספק דקורא ב"ד בהיתר ובקביעות חייבו חכמים גם בט"ו מספק, ובה נחא דברי הירושלמי הנ"ל דנתחייב כאן ובאן דכל שקורא ב"ד בהיתר ובחובו לא פטוריהו מטי' אע"ג ד"ד היא קריאה של מצוה אף בבן כרך, מ"מ שלא עקרו זמן כרכים קבעו חכמים שיתחייב בט"ו, ובמקום ספק קבעו חכמים לקרות בט"ו מחמת ספק, וקבעו לברך ב"ד ולא בט"ו, דב"ד קיים מצוה בודאי אף אם היא מוקפת ובט"ו היא ספק מצוה, ע"כ. ועיי' לעיל אות ב' בשם הבה"ח.

ועיי' בפי"ק הקדש (ח"א סי' נד אות א) בשם המהרי"ל דיסק"ל זצ"ל דבן כרך יוצא ב"ד רק במקום דלא אפטר כט"ו שחל בשבת. ולענין גוף הדין הפר"ח (שם) נקט שהבהלי חולק על הירושלמי. אבל הפמ"ג (מ"ז ססי"ק א) דחה דבריו. וכן מוכח מהמאירי (טו) ד"ה כלל. וכן פסק הגר"א (שם). והמ"ב (סי' קה) הביא דברי הפר"ח, ושוב הביא דברי הפמ"ג ומשמע שמצדד להקל כהפמ"ג.

ה. בשעת הנדחק

ויש לדון במי שנמצא ב"ד בכרך ובט"ו לא יוכל לקרוא מחמת אונס או משום שלא יהיה בידו להשאר בכרך, האם עליו לקרוא ב"ד לפי דעת הירושלמי שבדיעבד יצא, די"ל דה"ה היכן שא"א לו באופן אחר הוי כבדיעבד. ואע"פ שמבואר דלפי הירושלמי גופא נמצא נפטר בכה"ג בשני המקומות, י"ל דכ"ז בדיעבד אבל לכתחלה שידוע שיפטר גם בט"ו עליו לקרוא ב"ד.

והנה מהגר"א (שם) שביאר שהטעם שעניירות המסופקות קוראים ב"ד היינו כי לפי הירושלמי אף בן כרך שקרא ב"ד יצא, מבואר שמוטר לקרוא לכתחלה ב"ד ע"כ במקום ספק. ולפי"ז י"ל דה"ה ב"ד. וכן לפי מההרי"ל דיסק"ל הנ"ל י"ל דחשיב כלא אפטר. אלא דאכתי י"ל דבכה"ג יקרא בלא ברכה כי חלוש לפוסקים שדאי נקטינן כהירושלמי וס"ל שאם קרא ב"ד יצא.

ו. יוצא לדרך

ועוד י"ל דלא גרע מהא דכתב השבלי הלקט (סי' קצח) בשם אחיו ר' בנימין נר"ו שכן י"ד שהוא בא בדרך או בספינה ולא היתה עמו מגילה ונזדמנה לו בידו כט"ו שקורא אותה בט"ו ומבדק לפניה ולאחריה. והרב ר' יעקב מגוירצבורק נר"ו הביא ראייה לדבריו כו', ויש לזמנה ופוסקים דבבר מ"מ יקרא בלא ברכה, ע"כ. וכן פסק השו"ע (שם סי' ט). וכתי' ה"ט"ז (סי' ט) דהאי קריאה היא בברכה כי זו זמנה. וכן משמעות השו"ע שסתם בזה. אולם המ"א (סי' קב) כתי' שהיא בלא ברכה כמבואר בשבחי"ל. אולם יש לדחות דשבחי"ל לא כתי' שלא יברך אלא שאם יש מי שמסתפק בדבר לא יברך, ר"ל למי שיהיה לו ראייה נגד זה לא יברך, אבל השבחי"ל גופא ס"ל למברך. וכן ראיתי שכת' הא"ח (אות י) ופסק בן חתי' דלפי"ז י"ל דכ"ז בן כרך שיוצא ב"ד לשירא שקורא בברכה, וכן משמע בתמ"ק דעים (סי' קפ), ומ"מ יש לוקח עשרה כי י"ד חתי' דלפי"ז בזה, ע"כ. והפמ"ג (ח"א סי' ש) נקט שיקרא בלא ברכה. והמ"ב (סי' קג) פסק שקוראים בלא ברכה דכבר עבר עיקר זמנה אבל מטי' ואיך לא יקרא כלל דתניב ולא יעבור, ע"כ.

ולפי"ז יוצא דלפי הא"ר ב"ד קורא ב"ד בברכה, משא"כ לדעת המ"ב ומשמע מדבריו שאין זו קריאה מעיקר הדין.

מסקנא דדינא

העולה לדינא, א' בן עיר שעקר דירתו (לאחר שקרא ב"ד) והלך לדרך, יש אומרים שמתחייב שנית בט"ו. ויש אומרים שפטור אפי' עקר דירתו לגמרי (לא לפורים בלבד) או שהוא בן כרך שהיה בעיר ב"ד וחזר לדרך (ששם ביתו הקבוע) בליל ט"ו. ויש שנקטו שבכל גוונא אינו חוזר ומתחייב. ולמעשה אם לא עקר לגמרי יקרא בלא ברכה (אבל אם עקר או שחזר לדרך יכול לסמוך לברך), ולכתחלה לא יוציא רבים יד"ח. ב' בן כרך שעקר דירתו והלך לדרך לגמרי בט"ו, או בן עיר שעקר דירתו וחזר לעיר בט"ו, י"א שפטור ממצות פורים כאן ובאן. ואין ראוי לעשות כן כי נמצא מפקיע עצמו ממצות פורים.

מיהר בישולו של מאכל בשגגה האם המאכל מותר באכילה

עובדא הוה באחד שנתן בערב שבת ירק ע"ג אש גרופה וקטומה ע"מ שיתבשל עד לסעודת שחרית, בליל שבת הגביהו מעל האש ופתח הכיסוי ע"מ לבדוק את בישולו ושוב החזירו למקומו ע"ג האש, ולאחר מכן נתן דעתו שבשעה שהרימו לא היה מבושל כל צורכו ועיי' החזרתו נתבשל כל צורכו, ונשאלה השאלה אי שרי לאכול המאכל.

א - הנה בירק שאינו נאכל חי ודאי המבשלו בשבת עובר על איסור דאורייתא. אולם אף בירק הנאכל חי אית ביה משום בישול בשבת, וכמ"ש התוס' (שבת מח).

משמיה דרשב"ם דאם הטמין תפוחים עם קדירה בע"ש, אסור להחזיר בשבת כרים וכסתות על הקדירה שעמחה, או להוסיף על אותן כרים וכסתות, דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבושל בשבת. והובא בטור ס"ס רנ"ז. וכן הוא בשו"ע סי' רנ"ד ס"ד דאף בפירות שנאכלים ח"ן לא יחזיר הכיסוי אם נתגלה ולא יוסיף עליו עד יצלו מפני שממהר לגמור בישולם.

ובברכ"י (סי' ש"ח ס"ק ג) כתב משמיה דמהר"י מולכו (בתשובותיו כתי' סי' מ"ה) דהמבשל בשבת פירות שדרכן לאכול ח"ן או ח"ן ומבושלין ח"יב, דרובא דרבוותא ס"ל דפירות הנאכלין חיים דמי למאכל בן דורסאי. והביא משמיה דהרדב"ז (בתשובותיו החדשות סי' ר"ח) דכתב לענין דבר שנאכל כמות שהוא חי דאינו אסור מכות מבשל אלא מדרבנן, דהא דבר שנתבשל כמאכל בן דורסאי אין חייב עליו משום בישול בשבת. ותמה עליו הברכ"י דמדברי הרמב"ם (פ"ט הל' ג) מבואר דרק במבושל כ"ע פטור, אבל אם נתבשל כמאכל בן דורסאי חייב. וכ"כ הרמ"ך והב"י בדעת הרמב"ם.

ומ"ש דהוא אסור מדבריהם הוא אסרת הרשב"א. ותו דמוכח ברמב"ם דדבר הנאכל כמות שהוא חי חייב, דלא פטר אלא דבר שאינו צריך בישול כלל. אבל דבר הנאכל כמות שהוא חי ואורח ארעא לבישולי אפטר דחייב וצריך להתיישב בדבר.

ובשה"צ (סי' ש"ח ס"ק ק"י) כתב - הנה ברמב"ם פ"ט הל' כתב דהמבשל דבר שמתבשל כ"ע או שאינו צריך בישול כלל פטור, ופשוט לעני' דהיינו דבר שאינו משתבח כלל ע"י הבישול, ולאפוקי פירות חיים וכה"ג שהוא משתבח ע"י הבישול, ותדע דהלא מוכח בגמ' בשבת (מ) דמים יש בו משום בישול, והרי מים ג"כ שותה אותו כשהוא חי (ויש לדחוק קצת, דמים לא עדיף כמו פירות, עיי' מג"א בסי' רנ"ד לחד תרומא).

ומצאתי בברכ"י שהוא מסתפק בזה אי חייב מן התורה או מדרבנן, ועיין לעיל בסי' רנ"ד ס"ד ובראשונים שכתבו דיש בזה משום מבשל, משמע משמית הלשון דהוא דאורייתא, וגם בפמ"ג בסי' זה משמע דס"ל דהוא דאורייתא, וכ"כ הגר"ז (סי' ש"ח ס"ק י) (הל' שבת כלל כ"א).

ועיי' במשנ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ז דסתם כדעת החיי אדם דהמניח פירות על התנור לאחר שהוסק ונתבשלו שם חייב. ועיין עוד בבה"ל סי' ש"ח ס"ד (ד"ה אפי' בעוד ורחק) דמבואר דבדברי דאף לדעת הראשונים דס"ל דכל שנתבשל כמאב"ד לית ביה משום בישול, מ"מ בפירות אית ביה משום בישול.

ומבואר מדבריו בשה"צ ובה"ל דאף אם רק ממחר הבישול אית ביה איסור דאורייתא. וכן בסי' רנ"ד ס"ד איירי דרק ממחר הבישול.

ועיין עוד בהגהות הרעק"א ריש סי' ש"ח דכתב משמיה דהריטב"א (שבועות יז) דאם הקדרה היתה על האש ולא היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

ועוד דאם היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפטר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. ע"כ. ומבואר דלא ברירא ליה לאיסורו מדאורייתא (אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניס חייב משום בישול).

האם ראוי להקפיד בפסח להשתמש במוצרי חלב שרשום עליהם "כשר לפסח ערב פסח"

א. פרה שאכלה איסור

אימתא בתמורה (פ) רבי חנינא בן אנטונינוס אומר בהמה כשירה שינקה מבהמה טרפה פסולה מעל גבי המזבח. וכתב **בתוס'** (פא. ד"ה שינקה) דאע"פ שדברי השי"ת נאמרו לענין "קדשים" פסולים בכה"ג להקריבם למזבח, מ"מ לפום ריהטא ה"ה אפי' להדיט, ע"כ. מבואר דנטוסי דפרה שאכלה איסור נאסרת אף להדיט, ומשמע קצת מדבריהם שהלכה כרחב"א.

אולם **הרמב"ם** (פרה"ט תמורה שם וה"ה איסור מזבח פסח) **הורע"ב** (שם) כתב דאין להלכה כרחב"א. וכן נר' **המרדכי** (במזבח רמז סו) שהרי נקט דאפי' לכתחלה מותר להאכילה דברים האסורים כל ימיה והיא מותרת.

ולמעשה **הרמ"א** (סי' ס טע"א) פסק ע"פ התוס' כרחב"א שבהמה שנפטמה מאיסור אסורה באכילה. **והש"ך** (סי' ס"ה) כתי' שהתוס' והמרדכי לא פליגי, דתוס' מיירי לענין כרשיני ע"י שאסורים בהנאה, והמרדכי מיירי לענין איסורי אכילה, דכוין שאינו אוכל האיסור עצמו ומעוכל היו כשורף וע"כ מותרת. אמנם דעת **הכנה"ג** (שם הנב"י אות ז) דאין לחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה.

ובג' מהרש"א (יו"ד שם) בשם **בית יעקב** כתי' שהמרדכי שהתיר לא התיר אלא לאחר שהיית מעליע' וכמבואר בפוסקים דלקמן.
ב. אין עיקר גזילתה מהאיסור

ועיקר עוון **בש"ס** שם (ל"א) דאף לרחב"א אין הבהמה נאסרת מטעם שמתפטמת משום החלב שינקה מהטרפה אלא כשהניקה חלב ברוח ומשחיתה לשחיתות והואיל ויכולה לעמוד עליה מעת לעת. **ופרש"י** (ד"ה הו"ה) דהואיל ויכולה לעמוד על אותו חלב של שחית מעת לעת בלא שום אכילה אחרת וכשהגיע מעת לעת חזרה וינקה הלחך כל גדילתה ממנה היא ואפילו אכלה דברים אחרים בנייתיים, ע"כ. והוסיף שם (ד"ה ח"ה) דאף בכה"ג אינה נאסרת אלא כשאכלה משחית לשחית "כל מינו". ומבואר מדבריו דדוקא כשיעקר גדילתה מהאיסור בהנאה נאסרת, אבל בלא"ה לית לן בה. וכן ביאר **הש"ך** (סי' ס"ה) שהא דאמר שיש נתפטמה הוא לאו דוקא דה"ה אכלה ולא נתפטמה כדמכח בתוס' ותמורה, וגם פשוט דכל ימיה הוא ר"ל שאין אלא ר"ל שיעקר גדילתה מהם, וה"ה אם אכלה דברים האסורים כל ימיה משחית לשחית אפי' אכלה בנייתיים דברים המותרים דינא הכי, ע"כ.

ועני **בפמ"ג** (שם שי"ד סי' ס"ה) שכתב אילבא **התוס'** בתמורה שכל שאכלה משחית לשחית אפי' יום אחד בלבד י"ל נאסרת. ובדרך זה כתי' **הרמב"ם** (ע"פ תמורה שם) **הורע"ב** (שם) שרחב"א נאסרת בכה"ג אלא שאינה נאסרת עד שיתעכל, לפי היא מותרת. שהיא יכולה לעמוד מעליו מעליע' על שיתעכל, אבל אם נתעכל, הרי היא מותרת.

ונהנה **בתורת חטאת** (כלל ס"ה דין ז) בשם **הא"ה** (הגהות שער מן אות ט) כתי' דלכתחלה אסור לקנות בהמה מן העכו"ם שינקה מחלב טמאה, ומשמע שם אפי' לא ינקה כל ימיה אסור לקנות לכתחלה, אלא **שהת"ח** כתי' דהיינו טעמא משום "מראית הענין".

והרמ"א (שם) פסק דאין להנאה נאסרת אלא כשיעקר גדילתה מהאיסור. **והפמ"ג** (שם) כתי' שכל שאכלה דברים האסורים בהנאה פ"א מותר לקנות ולא לבא ביום וא"צ שהייה מעליע'. ואם אכלה כל ימיה מההמה המותרים האסורים, לתוס' אסור לכתח', ולא"ה משום מראה"ע ולמרדכי שרי ואם כל ימיה או משחית לשחית אפי' כתי' דאין לקנות אלא דיעבד אסור. מעתה י"ל דפרה שאכלה חמץ בערב פסח אין איסור לאכול בשרה או לשנות חלבה בפסח דהיתר הוא. ואף **לכנה"ג** י"ל כן כי היתר קאכלה, אא"כ כינא דחשיב איסור לגבי פסח ועבר שנו' הפוסקים לענין הכשרת כלים הבלועים מחמץ, ע"י **מ"ב** (סי' ט"א ס"ק כח), ואכמ"ל. ולפי"ז י"ל דה"ה הלאשה שאכלה חמץ בערב פסח חלבה מותר בפסח.

אולם וכן שהבהמה אכלה חמץ בפסח משחית לשחית או כמו, כן אשה שאכלה חמץ מחמת פוק"ג בפסח משחית לשחית, י"ל דאחמת שהיא אכילה איסור הנאה י"ל דהחלב נאסר (לחולקים על רש"י).

ג. אכלה גם איסור וגם היתר (זהו זהו גרם)

אלא דכ"ז כשאסור רק איסור, אבל היך שגורם גם דברים אחרים י"ל דשרי משום דהרי זה זהו גורם מותר, כמו ששינו **בע"ז** (מ"ז-מ"ח) דכל שדבר איסור ודבר היתר גורמין לו, כגון פרה שפטמה בכרשיני ע"י, מותר. וכן פסק **השו"ע** (יו"ד סי' קט"ב ט"א).

אמנם יש לעיין האם אמרינן היתר זה אף לענין איסור חמץ, דהרי **מבואר ברש"י** (ע"י מט. ד"ה והבירק) דהטעם דאמרינן זו"ה גורם מותר הוא מפני שהאיסור מתבטל בהיתר. וכ"כ **הר"ן** (ע"י כא: בר"י). וכן פסק **במ"א** (סי' ט"א) ולפי"ז חמץ שאינו בטל אפי' באלף שמה לא אמרינן זו"ה גורם. מיהו **הר"ם** (ע"י מט. ד"ה שאל) תלוי ביצרו כה"ג הנ"ל ומשמע דלא מטעם ביטול איתני ע"כ. אלא דשרי "בתורת חסד" (ע"י י"א אות ג) שכתב "דבטול זה אינו תלוי בכמות אלא ע"י שני היתר המותר ובע"כ ע"כ דהאיסור ואין מניחו לפעול גרמת ההתחדשות עד תומו הרי ההיתר מבטל להאיסור את התוצאה של התחדשות. וכן ביאר **בשבט הלוי** (ה"ח סי' ק"א).

ד. אכלה חמץ בפסח

לפי"ז יוצא שפירות האוכלות רק חמץ בפסח (וה"ה אשה האוכלת חמץ מחמת פק"ג) יש מקום להתיר החלב שנחלב מהם עכ"פ אחר מעליע', לא מנביא לדעת הרמ"א הנ"ל דדוקא פרה שנתפטמה כל חייה באיסור אסורה, דשרי, דהרי לפני פסח חמץ היתר הוא ונמצא שלא נפטמה מאיסור כל חייה. אלא אף להחולקים דאכלה יום א' נמי נאסרת, עכ"פ לאחר מעליע' יש להתיר. והיכן שאכלה חמץ ועוד דברים יש להתיר משום זו"ה גורם. ואע"פ דזו"ה גורם אינו מותר אלא דביעבד וכמ"ש **הש"ך** (שם סי' ק"י וס"ק כה), מ"מ במקום שהחלב כבר נחלב אפשר דביעבד.

אמנם ע"י **בפמ"ג** (סי' ס"ד וס"ה) שכתב דלפי מש"כ השי"ך דבאיסור הנאה עכ"פ אמרינן זו"ה לכתחלה אסור, אין לשנות חלב מבהמות עכו"ם שאוכלין הבהמות חמץ איסורי הנאה, ולאחר שהיות מעליע' יש להקל דלאו מאיסורי הנאה בא החלב, ע"כ. ומבואר דס"ל דאע"פ שהבהמה כבר אכלה וכבר חלבו ממנה אכתי לכתחלה מקרי.

אולם **הבית אפרים** (ע"י לה) דחה דברי הפמ"ג דע"כ דאין לענין משעה שאכלה אלא לענין איסורי הנאה שהם אסורים לכל העולם, אבל חמץ בפסח איסור לישראל בהנאה אף מחמץ של עכו"ם, מ"מ כל העכו"ם עצמו לא שייך איסור הנאה ואיהו משרי שרי ובהיתר הוא מאכל את החמץ לבהמותיו ואין בזה כלל משום נתפטמה באיסור הנאה, ואף שאסור הישראל ליהנות מחמץ של עכו"ם היינו מחמץ ענין, אבל בני"ד שהעכו"ם האכל לבהמותיו בהיתר גמור ועכשיו הוא חולב הבהמה אין כאן דררא דחמץ כלל, וחמץ אסרה תורה ולא חלב, ולא מגיע שום הנאה להישראל מהחמץ. וכן פסק **בשע"ת** (סי' תמח סי' ק"ז).

ה. עוד מצינו להתיר

וכן **הפלתני** (ס"ה) כתי' להתיר בזה מטעם דהוי שלא כדרך הנאה דאין דרך שיתהווה חלב מחמץ. **והנש"א** (סי' ט) כתב להתיר מטעם דהואיל ואשתרי החלב משום איסור דם אשתרי משאר איסורים. **ובחלקת יואב** (תני סי' כ' ד"ה אבל ע"כ) דחה דברי הפלתני דהרי העכו"ם מאכלים חמץ ועומד לבהמה והוה כדרך הנאה ממש. ועיי"ש שכתב דדברי הנש"א אין להם מקום כלל. וע"כ כתב דהאי חלב שרי כי חמץ של עכו"ם איסור נברא ואז"ל אסור אלא באיסור חפצא. **והערוה"ש** (יו"ד שם אות ז) פסק כהפלתני. וע"י **במ"ב** (סי' תמח סי' ל' וס"ס"ג) שלענין חלב של בהמה שאוכלת חמץ אפי' היא של נכרי דעת הפמ"ג להתיר החלב שחלבו אחר מעליע' ששכל חמץ ויש מקילין אפי' בו ביום אם אוכלת שחירת וערביה מדברים המותרים, ע"כ. וע"י **באג"מ** (או"ח ח"א סי' קמ"ז) שכתב שהחלב חמץ של נכרי וכן בשל ישראל אלא שמ"מ לענין טוב להחמיר אם ידוע שנתפטמה מחמץ לבד.

שו"ר בש"ד (ע"י חמץ ונפח סי' ב אות ד) דחה דברי **הרינון יצחק** שכתב דאסור חלב מבהמה שאכלה חמץ בערב פסח לפני זמן איסור חמץ, ונחלבה לאחר זמן איסור חמץ, שהרי כל שאר הפוסקים לא אסרו אלא כשאוכלת חמץ בזמן איסור חמץ, ואף בעל הרינון יצחק לא חשש אלא בהנאה חמץ בערב פסח ושמונה לא נתעכל עדיין עד זמן איסור הנאה מחמץ, ואף הוא לא העלה על דעתו לאסור חלב מבהמה שאכלה חמץ לפני ערב פסח, ע"כ. ודעת **הגר"ש זצ"ל** (אשרי הגה"ת ח"ג פניו אות י"ד) שמעיקר הדין אין איסור בשחיתות חלב מפרה שאכלה חמץ תוך מעליע' קודם הפסח ועד חוששים שהחלב נאשה מהחמץ אלא בפרה שאכלה כל ימיה איסור, ואין זה אלא חומרה לחשוש שהחלב נעשה מחמץ, אכן אשה שמניקה את בנה אלא מחמיר לה שלא תאכל חמץ בערב פסח קודם זמן איסור (כדי שתוכל להניק את בנה) משום שלתינוק בן יומא לא החמירו שלא לשנות מחלב זה, ע"כ.

ומ"מ הכשרים המהודרים מציינים על מוצרי חלב הכשרים לפסח המיוצרים ע"פ פסח "כשר לפסח ערב פסח" ע"מ לאפשר להדר על כל חשש אפי' רחוק על הערובת משוהו הבטל בערב פסח אבל לא בפסח לפני פסח. **וע"י שו"ע, רמ"א ובה"ל** (סי' תמז ט"ז). וע"י **בנתיב החלב** (תנובה ח"ב ע"ב) שלפעמים יתכן עירוב של שאריות קש תוך החלב לפני שעבר סינון, ועלול להבליע טעם חמץ לחלב ע"י כבישה. ולמנוע חשש זה, יש רפתות שמאכילים את הבהמות חודש לפני פסח אוכל כשר לפסח.

מ. פסקנו דדינא

העולה לדינא, א' אין איסור בשחיתות חלב מפרה שאכלה חמץ אפילו לפני פסח. ומ"מ הכשרים המהודרים מציינים על מוצרי חלב הכשרים לפסח המיוצרים לפני פסח "כשר לפסח ערב פסח" ע"מ לאפשר להדר על כל חשש אפי' רחוק על הערובת משוהו הבטל בערב פסח אבל לא בפסח לפני פסח. **וע"י שו"ע, רמ"א ובה"ל** (סי' תמז ט"ז). וע"י **בנתיב החלב** (תנובה ח"ב ע"ב) שלפעמים יתכן עירוב של שאריות קש תוך החלב לפני שעבר סינון, ועלול להבליע טעם חמץ לחלב ע"י כבישה. ולמנוע חשש זה, יש רפתות שמאכילים את הבהמות חודש לפני פסח אוכל כשר לפסח.

העולה לדינא, א' אין איסור בשחיתות חלב מפרה שאכלה חמץ אפילו לפני פסח. ומ"מ הכשרים המהודרים מציינים על מוצרי חלב הכשרים לפסח המיוצרים לפני פסח "כשר לפסח ערב פסח" ע"מ לאפשר להדר על כל חשש אפי' רחוק על הערובת משוהו הבטל בערב פסח אבל לא בפסח לפני פסח. **וע"י שו"ע, רמ"א ובה"ל** (סי' תמז ט"ז). וע"י **בנתיב החלב** (תנובה ח"ב ע"ב) שלפעמים יתכן עירוב של שאריות קש תוך החלב לפני שעבר סינון, ועלול להבליע טעם חמץ לחלב ע"י כבישה. ולמנוע חשש זה, יש רפתות שמאכילים את הבהמות חודש לפני פסח אוכל כשר לפסח.

מ. פסקנו דדינא

העולה לדינא, א' אין איסור בשחיתות חלב מפרה שאכלה חמץ אפילו לפני פסח. ומ"מ הכשרים המהודרים מציינים על מוצרי חלב הכשרים לפסח המיוצרים לפני פסח "כשר לפסח ערב פסח" ע"מ לאפשר להדר על כל חשש אפי' רחוק על הערובת משוהו הבטל בערב פסח. **וע"י שו"ע, רמ"א ובה"ל** (סי' תמז ט"ז). וע"י **בנתיב החלב** (תנובה ח"ב ע"ב) שלפעמים יתכן עירוב של שאריות קש תוך החלב לפני שעבר סינון, ועלול להבליע טעם חמץ לחלב ע"י כבישה. ולמנוע חשש זה, יש רפתות שמאכילים את הבהמות חודש לפני פסח אוכל כשר לפסח.

ב – פנה דנח' בגמ' מקומות בכמה ימים...
כתובות לד. וביק ע"א. ר' יהודה ור' מאיר בבבלי בשבת מה דנין.

ופסק **הרי"ף** (שבת י"ז) דהלכה כר' יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת בין לו בין לאחרים, במזיד יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ו ה"ב) דישראל שעשה מלאכה בשבת, אם עבר ועשה בודון אסור לו ליהנות מאותה מלאכה לעולם, ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד וכו', ואם בשוגג למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. וכן פסק **בשו"ע** (ריש סי' ש"ה). אולם **התוס'** (חולין טו) נקטו דהלכה כר' מאיר. והכרעת **הגר"א** (ריש סי' ש"ה) כדבריהם. וע"י עוד דכתב דאף הרמב"ם ולהכרעת השו"ע, היינו דוקא במלאכה דאורייתא, אבל במלאכה דרבנן הל' כר' מאיר.

וכתיב המשנ"ב (פ"ס ק"ז) דבמקום הצורך יש לסמוך על דעת הגר"א בבישול בשוגג.

והנה אי מבשל פירות הנאכלין חיים חיובו מדרבנן, או מהממהר בישולו של מאכל חיובו מדרבנן, אי עשה כן בשוגג יש מקום להקל אף לדעת המחבר. אלא דכבר נתבאר לעיל דנראה עיקר דאיסורו מדאורייתא. וא"כ אין להקל בזה אלא לדעת הגר"א, ואף המשנ"ב לא סמך להקל בזה אלא במקום הצורך.

ג – אולם אם הפרי נתבשל כמאכל בן דורסאי קודם שהגביהו מעל האש והחזירו, באנו למח' הראשונים אי איכא בישול דבר שנתבשל כמאכל בן דורסאי, דעת **הרמב"ם** (פ"ט ה"א) דכל שלא נתבשל כמאכל כ"צ חיובו לבישול, וכן דעת **השולח והשו"ע** (סי' ש"ח סי' ד'). אולם דעת **הרמב"ן** (שבת ל"ח) דחזרה מותרת כל שנתבשל כמאכל"ד, וכן הוא **בר"ן** (ז' מדפי הרי"ף). וכן מבואר **ברשב"א** (שבת ל"ט) דכל שנתבשל כמאכל"ד לית ביה משום בישול.

וכיון דהדבר שנוי במחלוקת הראשונים, א"כ דביעבד היכא שהחזירו מאכל שנתבשל כמאכל"ד אין לאסור המאכל באכילה. וכמ"ש **הבה"ל** (סי' ש"ח סי' ד"ה) אפי' בעודו משמיה **דהפמ"ג** (סי' ש"ח סי' א"א) ס"ק ז' דכל שיט ספק פלוגתא אי הוי בישול אין לאסור דביעבד.

[ובענין שיעור בן דורסאי, בשו"ע סי' רנ"ד סי' גבי ה"ה שהיה סתם דהוא חצי בישול, והיינו דהחמיר לענין שבת, דביו"ד סי' קי"ג גבי בישולי עכו"ם סתם דהוא שלישי בישול. ובמשנ"ב סי' רנ"ג ס"ק ל"ח כתב ד"ה חצי בישול וי"א שליש בישול, ובמקום הדחק אפשר דיש להקל. ע"כ. ובנידון דידן כיון דהדבר שנוי במח' א"כ הדרין לדינא דכל שיט בו פלוגתא אי אית ביה משום בישול אין לאסור דביעבד.]

העולה לדינא – אם הגביה בשוגג מעל האש ירק הנאכל כמו שהוא חי, וחזר ונתנו ע"ג האש, ואח"כ נתן דעתו שלא היה מבושל כ"צ, אם בשעה שנטלו לא היה מבושל כלל, כמאכל בן דורסאי אין להתיר המאכל באכילה, אולם אם בשעה שנטלו כבר היה מבושל כמאכל בן דורסאי [דהיינו עכ"פ כשליש בישול] המאכל מותר באכילה.

פניני מוסר עניני שבת קודש מעלת וקדושת השבת (טז)

שבת מעין עולם הבא – "כי אני ה' מקדשכם לעולם הבא כגון קדושת שבת שהיא מעין העולם הבא וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת". (לקוטי שמועני פרשת כי תשא, ע"כ)

"בעת מתן תורה קרא הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר להם בני, מקח טוב יש לי בעולם ואני נותן אותו לכם לעד לעולם אם תקבלו את תורתי ותשמרו את מצוותי. משיבים ואומרים לפניו רבש"ע איהוה מקח טוב שאתה נותן לנו ואנו שמור את תורתך, משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להם זה העולם הבא. משיבים ישראל ואומרים רבש"ע הראנו דוגמא של עולם הבא. משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להם זה שבת שהוא אחד מששים של עוה"ב שכולו שבת". (מדרש אבות דרבי עקיבא, מובא באוצר המדרשים אייזנשטיין)

נעדר ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

